

Vrijheid en blijheid op een schip

De gouden eeuw van de piraterij

In de zeventiende eeuw beleefden de Nederlanden hun Gouden Eeuw. In vrijwel alle geschiedenismethoden wordt deze roemrijke periode wel een beetje bejubeld. Dit geldt echter niet voor de gouden eeuw van de piraterij, die ongeveer tegelijkertijd viel. En eigenlijk is dat jammer, want het contrasteert mooi met onze eigen Gouden Eeuw.

Quinten Koster is
redacteur van Kleio.

De tachtig jaar vanaf ongeveer 1650 wordt ook wel de gouden eeuw van de piraterij genoemd. Tegen het einde van deze periode maakten beruchte piraten, zoals Zwartbaard, Benjamin Hornigold en Charles Vane, de Caribische wateren onveilig. Aanvankelijk waren deze heren vaak als kaper in dienst geweest van landen als Frankrijk of Engeland. Met officiële goedkeuring van de koning of koningin mochten ze de handelsschepen van de concurrerende grootmacht overvallen. Zo werd de handel van de tegenstander gefrustreerd, waardoor deze uiteindelijk minder geld had om soldaten op de been te brengen.

'Belangrijke beslissingen op het schip werden democratisch genomen; zelfs de kapitein werd met meerderheid van stemmen gekozen'

Maar toen de Vrede van Utrecht een einde had gemaakt aan de Spaanse Successieoorlog (1700-1713) hadden de Europese grootmachten minder behoefte aan een maritieme strijdmacht in de Cariben. Hierdoor kwamen duizenden matrozen en kapers zonder werk en inkomsten te zitten. Om toch in hun levensbehoeften te kunnen blijven voorzien, besloten velen van hen om dan maar zonder officiële toestemming te doen waar ze goed in waren: schepen overvallen.

Vrijheid en blijheid

Wat bij piraten opvalt, is dat het beroven van schepen vaak een soort gelegenheidssamenwerkingsverband was. Het resultaat hiervan was dat er een grote mate van gelijkheid was onder piraten. Ook was de piratensamenleving eigenlijk een meritocratie, waarbij de functies op een schip eerlijk verdeeld werden op basis van geschiktheid. Dit werd democratisch bepaald, net als veel andere belangrijke beslissingen op het piratenschap. Zelfs de kapitein van het schip werd met meerderheid van stemmen gekozen.

De veroverde buit werd ook eerlijk over de bemanning verdeeld. Want waar de zeelieden in de reguliere vaart vaak een vast loon kregen, deelden de piraten mee in de winst. En schepen overvallen kon best een lucratieve baan zijn. Zo zou Edward 'Zwartbaard' Teach volgens het blad Forbes (2008) omgerekend zo'n 12,5 miljoen dollar buit hebben gemaakt. En Zwartbaard was daarmee niet eens de meest succesvolle 'ondernemer' want Samuel Bellamy kwam volgens hetzelfde artikel uit op een vermogen van 120 miljoen dollar.¹ De rijkdom werd door de meeste piraten echter vlotjes verbrast in de vele kroegen die de regio rijk was. De Jamaicaanse stad Port Royal, een belangrijke uitvalsbasis van piraten, kwam mede hierdoor bekend te staan als de rijkste en zondigste stad ter wereld.

Piratenjagers

De winst voor de één is het verlies van de ander. De Europese ondernemers die hun handel en inkomsten aan de piraten kwijtraakten, eisten maatregelen van hun koning. Op advies van gouverneur Woodes Rogers kregen de piraten, als ze

¹ Het complete lijstje van de meest succesvolle piraten is terug te vinden op Forbes.com: [tinyurl.com/KFTEP08](https://www.forbes.com/KFTEP08).

² Koninklijk decreet voor gratie aan piraten: [tinyurl.com/KABRP17](https://www.tinyurl.com/KABRP17).

beloofden hun praktijken te stoppen, koninklijke gratie voor hun misdaden. Tegelijkertijd zouden deze boetingen voor iedere piraat die ze zelf aangaven een beloning krijgen. Zo konden ze voor een piratenkapitein 100 Britse ponden krijgen, en voor een scheepstimmerman 40.²

In combinatie met het harde optreden van Britse, Spaanse en Franse overheden tegen de piraterij werd het voor veel (vaak toch opportunistische) piraten wel erg aantrekkelijk om de zwarte vlag te strijken. Enkelen van hen wisselden van zijde en werden piratenjagers. Zo ging Benjamin Hornigold in opdracht van Woodes Rogers achter de piraat Charles Vane aan. Deze maatregelen maakten rond 1730 een einde aan de wijdverspreide piraterij in de Cariben.

Piraten in de les

Hoewel deze gouden eeuw van piraterij in geen enkele geschiedenis methode uitgebreid aan bod komt, kan het toch nuttig zijn om bij dit onderwerp stil te staan. Want ondanks dat piraten vaak als een groep barbaarse wilden worden afgeschilderd, komt hun sociale organisatie verrassend beschaafd over. Er was het democratisch systeem aan boord, en daarnaast moet het gewelddadige karakter van de piraten een beetje genuanceerd worden. Vaak besloot de bemanning van het aangevallen schip dat de lading het niet waard was om hun leven voor te verliezen. Zodra ze inzagen dat er geen ontsnapping mogelijk was, gaven zij zich zonder veel weerstand over en konden de piraten de handel eenvoudig en zonder veel geweld overnemen. Door het leven op een piratenschip te vergelijken met het leven op een handels- of

oorlogsschip kan op dat vlak een genuanceerder beeld over de Europese samenleving en haar normen en waarden geschetst worden. Want welke samenleving zouden leerlingen het beste vinden: de democratische piraten, of liever de tolerante, maar streng hiërarchische Nederlanders?

De gouden eeuw van piraterij kan ook op andere manieren nuttig voor een les zijn. Bijvoorbeeld voor het oefenen met standplaatsgebondenheid en inlevingsvermogen. Zo kan de door Woodes Rogers bedachte oplossing van gratie voor de piraten voor een interessante discussie zorgen. Want krijgen de piraten met gratie zo niet een officiële beloning voor hun misdaden? Of laat de leerlingen dit koninklijk pardon (zie noot 2) zelf vertalen om zich vervolgens te laten voorstellen hoe de piraten hiertegen aangekeken zouden kunnen hebben. Of laat ze verklaren waarom er aan het begin van de achttiende eeuw opeens zoveel meer piraten waren, en of de grootmachten de plotseiling werkeloos geworden zeelieden niet wat beter hadden kunnen opvangen? U ziet, het is eigenlijk zonde als deze kant van de Europese overzeese expansie onderbelicht blijft. ■

Linkerpagina: Tekening van de beroemde piratenkapitein Edward 'Zwartbaard' Teach. Getekend door B. Cole in 1725. Bron: British Library.

Onder: Schilderij van Spaanse schepen die aangevallen worden door een Britse 'private' vloot. Deze vloot bestond uit schepen die met toestemming van de regering de schepen van vijandige landen aanvielen. Dit gevecht vond plaats in 1708 bij Cartagena (Colombia). Schilderij door Samuel Scott. Bron: National Maritime Museum, Londen.

Meer piraten

Hoe de Cariben er in deze 'gouden tijd' uitgezien hebben, is goed te ervaren met het spel *Assassin's Creed: Black Flag*. Veel van de beruchte piraten passeren hierin de revue. Ook de Netflix-serie *The Lost Pirate Kingdom* (2021) geeft leuke informatie over de beruchtste piraten uit de gouden eeuw van de piraterij.

